

2025-05-30

Till
Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen
Box 69
13107 Nacka
E-post: mmd.nacka.avdelning4@dom.se

YTTRANDE

Söderenergi Aktiebolags ansökan om tillstånd (ändringstillstånd) till avskiljning och förvätskning av koldioxid samt att anlägga en ny kajanläggning m.m. vid Igelsta kraftvärmeverk i Södertälje kommun (M 1843-25).

Sammanfattning

Vi avstyrker Söderenergis ansökan om en CCS-anläggning lokaliserad strax söder om den nuvarande kraftvärmeanläggningen. Det beror på dess stora negativa konsekvenser för allmänhet, natur, närmiljö och biologisk mångfald. Vi är dock positiva till CCS-teknik som metod att avskilja koldioxid och vill gärna påpeka att om merparten av verksamheten vid en ny CCS-anläggning lokaliseras på den nuvarande oljehamnens område (tvärsöver Igelstafjärden), om ingen ny väg byggs öster om anläggningen (dvs den nuvarande grusvägen blir kvar) och om allmänhetens fortsatta tillgång till stranden och den del av skogsområdet som blir kvar söder om det som behövs av en utrymmesmässigt radikalt reducerad (del av) CCS-anläggning värnas så är vi beredda på ett nytt ställningstagande.

Synpunkter i detalj

I det följande uppmärksammar vi bristen på utredning om och redovisning av alternativa lokaliseringar av den föreslagna CCS-anläggningen, ifrågasätter nödvändigheten av att förlägga anläggningen så att strandskyddsdispens behövs, påpekar avsaknaden av förslag på platser för slutlagring av koldioxiden och en utförlig utredning av påverkan på grundvattnet. Vidare diskuterar vi påverkan på fågellivet, kulturvärden, (när)miljö, natur i allmänhet samt uppmärksammar den mycket negativa påverkan som förslaget innebär för rekreation och friluftsliv. Vi diskuterar också de konsekvenser förslaget har för Södertäljes arv som sjöfartsstad. Slutligen beskriver vi varför de i ansökan anförda ”samhällsintresset” och bidraget till ”Sveriges uppsatta klimatmål” som ett skäl, om än sympatiska, inte är relevant vid en bedömning i den aktuella domstolsprövningen.

Alternativa lokaliseringar

Ansökan utreder inte alternativa lokaliseringar tillräckligt, vilket borde gjorts. I princip konstateras bara att avskiljningen av koldioxid sker på ”bästa sätt” på den plats och det sätt som föreslås samt att lokaliseringen inom anläggningsområdet är ”optimal” - bara för att nämna några exempel.

Givet ett tillvaratagande av koldioxid från just rökgaserna från Igelstaverket menar vi att det bör utredas om själva infångningen av koldioxiden alternativt skulle kunna ske med CCS-anläggningen förlagd på andra sidan Igelstafjärden, på dess västra sida. Den stranden är sedan länge utnyttjad för ”industriella” ändamål, huvudsakligen lagring av fossila bränslen. Dit skulle de aktuella rökgaserna transporteras via ett rörsystem (på botten av Igelstaviken) och koldioxiden sedan infångas. Här förvätskas och mellanlagras den innan transport till det permanenta lagret.

Ett aktuellt exempel på att tillvaratagandet av koldioxid kan ske på avstånd utgörs av Stockholm Exergis CCS-anläggning i Värtahamnen, vilken är förlagd på flera hundra meters avstånd från Värtaverket, dvs där rökgaserna genereras. Dessa transporteras via ett rörsystem till CCS-anläggningen för infångning av koldioxiden.

Detta skulle minimera de negativa konsekvenserna som den i ansökan föreslagna placeringen innebär. Allmänhetens tillgång till stranden, inklusive den nuvarande vägen, skulle bestå. De nuvarande möjligheterna till friluftsliv och rekreation, inklusive motionsslingan, bevaras. Inga ingrepp i skogsområdet öster och söder om den nuvarande kraftvärmeanläggningen behövs, varför dess natur, växter och djur, förblir intakt. Vi begär härmed att detta alternativ utreds. Därefter är vi beredda att göra ett nytt ställningstagande till en CCS-anläggning baserad på infångning av koldioxid från rökgaserna vid Igelsta kraftvärmeverk.

Strandskydd

Ansökan skriver att *”Delar av anläggningarna (kajanläggningen och lagringstankarna) kommer att behöva uppföras i mark- och vattenområden som omfattas av strandskydd.”* Vidare att *”Anläggningsdelarna ifråga behövs för planerad bio-CCS-anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet”* och att anläggningen utgör ett *”angeläget samhällsintresse”*, vilket utgör *”grund för dispens för det gällande strandskyddet”*. Som vi visat ovan är det inte nödvändigt att förlägga hela anläggningen på i ansökan föreslagen plats, dvs *”vid vattnet”*. Bara utskeppningsdelen av Stockholm Exergis anläggning ligger vid vattnet. Slutsatsen är att dispens från strandskyddet inte måste ges.

Slutlagring

Söderenergis ansökan nämner slutlagring men saknar, utöver indikationer om djuphålor i Norska havet, en konkret redovisning av platser för slutgaring, än mindre överenskommelser med dem (nationer, företag) som förfogar över sådana djuphålor. Vi menar att detta inte är tillfyllest. Det kan betraktas på gränsen till ansvarslöst att starta ett så stort, kostsamt och för miljön starkt påverkande projekt utan att detta är åtminstone i huvudsak klart.

Grundvatten

Frågan om grundvatten berörs på ett flertal ställen i ansökan, men nästan genomgående med osäkra utsagor och antaganden om konsekvenser. Detta trots att ett antal studier och mätningar har utförts. Ett exempel finns under rubriken *”bortledning av grundvatten”, där det ”krävs schaktning i jord och berg under befintlig grundvattennivå. Grundvatten som tränger in i schakten kommer att ledas bort med dagvatten, och denna bortledning kommer att ge upphov till en avsänkning av grundvattennivån i de mindre magasin som omger schaktområdet. Schaktytor där grundvatten antas komma att tränga in redovisas i ...”*. Ett annat exempel är en nämnd risk för okända bergtrösklar som kan leda grundvattnet på icke kända sätt. Här finns också några våtmarker som kan påverkas, dock ej nämnt på vilket sätt.

Krav måste ställas på mer säkra konsekvenser av de markarbeten som föreslås. (Anm: Med detta sagt vill vi ändå ge en eloge till den professionella ansats som redovisas av Tyréns i Bilaga B7 PM Hydrogeologi).

Bio-CCS-anläggningen kommer även att ge upphov till en större mängd dagvatten (på grund av ytterligare hårdgjorda ytor). Detta dagvatten kommer att samlas upp för fördröjning och rening och därefter ledas ut till recipienten.

Fåglar

Ansökan skriver att två fågelarter (blåmes och korp) bedöms häcka i området och drar därav slutsatsen att *”påverkan på populationen av dessa fågelarter bedöms inte vara av den omfattning att ett förbud*

enligt artskyddsförordningen skulle vara tillämpligt”. Det må så vara att påverkan på just blåmes och korp eventuellt blir liten – men vi anser att det är fel att på grund av detta utan vidare dra slutsatsen att ingen påverkan kommer att ske på andra arter som enligt inventeringen 2024 bedöms häcka i området (32 arter). Vi menar att det inte kan uteslutas att detta skulle motivera ett förbud. MKBn skriver för övrigt att ”Det är dock viktigt att genomföra all störande verksamhet under perioden augusti – april så att inte häckningar äventyras, att bon inte förstörs och att fågelungar inte dör”.

Kulturvärden

Ansökan skriver att ”Den planerade bio-CCS-anläggningen bedöms inte påverka några kulturvärden negativt”. MKBn skriver häpnadsväckande nog att det inte finns några fornlämningar! Det är förvisso sant att just inom anläggningsområdet (2 ha) så saknas i princip sådana värden. Men inom utredningsområdet finns ju ett stort antal kulturhistoriska lämningar (Riksantikvarieämbetet 2024), och vi kan inte tro att de inte skulle påverkas, i mindre eller högre grad. Till exempel nämner myndigheten risk för påverkan på grund av sjunkande grundvattennivåer: ”Lämningarna utgörs av bland annat gravfält, färdvägar, boplatser och stensättningar, och skulle eventuellt kunna vara grundvattenberoende genom att t.ex. nedbrytning av organiskt material påskyndas vid förändrade redox-förhållanden i marken till följd av sjunkande grundvattennivåer.” Tyréns nämner ett gränsmärke i form av en upprest större sten, omgiven av mindre stenar, vilket ”preliminärt” inte kommer att skadas av sänkta grundvattennivåer – dvs möjligen kan göra det! En påverkan är ju också att allmänhetens åtkomst till många av kulturvärdena begränsas.

Miljö, natur, rekreation och friluftsliv

Den nuvarande spridningskorridoren mellan Igelstaanläggningen och AstraZenecas anläggning, om än smal, fungerar idag som en anslutning till naturen bortom AstraZeneca (Gärtuna, Skarlunda m fl) samt i någon mån till stränderna vid Hall liksom naturen österut. Spridningskorridorens viktiga roll är också framhåvd i Södertälje kommuns planbeskrivning (2025-01-22) ”ett område vars södra del utgör en del av en grön kil, utpekad som en del av den regionala grönstrukturen enligt RUF 2050. Naturområdena ingår i större sammanhängande skogsområden och utgör en del av det regionala spridningssambandet för äldre tallskog som passerar genom Södertälje stad”.

Dessa områden utnyttjas flitigt för friluftsliv och rekreation. Här finns en elbelyst motionsslinga, väl använd av allmänheten, i synnerhet närboende, såväl som av personal vid AstraZeneca (vars fritidsanläggning har direkt anslutning till naturen), fritidsskolan och elever vid Vittraskolan. Bland närboende idag finns boende vid Igelsta strand, Igelsta, Hästhagen, Viksängen, Jägmästaren och Fornhöjden. Bara dessa omfattar idag ett befolkningsunderlag om flera tusen personer. Det blir också allt fler närboende; hundratals bostäder för totalt över tusen personer planeras vid Viksängen/Floretten, Jägmästaren och Fornhöjden!

Vi reagerar här på skrivningar i såväl ansökan som i MKBn. Ansökan skriver ”Ansökta ändringar bedöms innebära en måttlig påverkan på rekreationsintresset i omgivningen såtillvida att ett mindre naturområde (dock ett relativt otillgängligt sådant) kommer att tas i anspråk samt att en väg och ett motionsspår kommer att behöva läggas om”.

MKBn skriver att ”Planerad verksamhet bedöms innebära en liten negativ påverkan på rekreation eftersom ca 2 ha naturmark förvinns. Rekreationsvärdet på berört naturområde bedöms vara litet eftersom marken lutar brant ned mot Nynäsvägen och är inramat av befintlig verksamhet på Igelstaverket, kraftledningsgator och ung tallskog på den tidigare Gulliborgstippen. Konsekvensen för rekreationsvärden bedöms därför vara litet negativ.”

Vi anser det oseriöst att kalla påverkan för ”måttlig” respektive ”liten” när det faktiskt rör det enda området för rekreation inom rimligt avstånd från tätorten! utsagan om att området är ”relativt otillgängligt” faktiskt inte sann. Likaledes är det oseriöst att döma ut ”rekreationsvärdet” som ”liten”

bara på grund av att ”marken lutar”. Området kommer faktiskt att påverkas radikalt; ja inte ens bli tillgängligt ö h t!

En ny väg öster om anläggningen istället för den nuvarande innebär faktiskt att en nuvarande lågt trafikerad (ca 10-20 fordonsrörelser/timme dagtid) grusväg ersätts med en asfalterad tvåfilig väg med 100-200 fordonsrörelser/timme! Förutom personbilar blir det även tung trafik! Med plats även för en cykel- och gångbana är enkelt att förstå hur lite plats det blir för friluftsliv och rekreation!

Södertäljes arv som sjöfartsstad

Södertälje kommuns planbeskrivning (2025-01-22) nämner att *Framtid Södertälje Översiktsplan 2050* (ÖP) redovisar planerna på att utvidga Söderenergis kraftvärmeanläggning söderut, inkl ett ”energikluster”. Så ur den synpunkten följer detaljplanen ÖPn. Dock nämns där de facto inte det som nu alltså föreslås, det vill säga att stänga av vägen längs vattnet för allmän trafik, inkl cykel och gång. Inte heller att allmänhetens tillgång till all natur väster om den nuvarande grusvägen söder om kraftvärmeverket och CCS-anläggningen ska stängas av! Konkret innebär denna utestängning av allmänheten från såväl hela strandområdet längs den föreslagna CCS-anläggningen som längs den befintliga kraftvärmeanläggningen att den inte längre har tillgång till stranden från kraftvärmeverkets norra del till Talludden!

Denna strand, och därmed en del av Södertäljes historia, kommer att förstöras, de facto förintas, av den nya anläggningen! Stranden vid Igelsta, från Igelstaverket till Talludden, är den sista delen naturlig strand på ca 1,5 km. Vägen där, som löper längs vattnet, har urgamla anor som en landsväg som förband Södertäljes södra delar inte bara med Hall utan även med trakterna österut, som Håga, Tysslinge, Vårsta etc. Urgamla anor är en sak – men lika allvarligt är att bli utestängd från den magnifika utsikten över vattnet, vyn över Igelstafjärden och dess västra stränder (om än inte så natursköna pga oljehamnen med dess cisterner mm). Södertälje har anor som en sjöfartsstad, och det kan närmast betraktas som ett ”helgerån” att beröva dagens invånare en avsevärd del av kontakten med hav och sjö!

Samhällsintresset

Söderenergi menar i sin ansökan att den föreslagna CCS-anläggningen är ett viktigt samhällsintresse, vidare att det är ”angeläget att anläggningen kommer till stånd snarast möjligt. Det finns således ett beaktansvärt intresse att det sökta tillståndet får tas i anspråk omedelbart, och detta intresse väger betydligt tyngre än intresset av att ett lagakraftvunnet avgörande ska föreligga innan tillståndet får tas i anspråk.” Enligt vår mening är samhällsintresset, om än sympatiskt, dock inte relevant vid en bedömning i den aktuella domstolsprövningen.

Söderenergi berättar att de har utrett bio-CCS-anläggningens klimatpåverkan i ett särskilt projekt, innefattande en livscykelanalys, vilken visat ”att den planerade anläggningen kommer att väsentligt bidra till Sveriges uppsatta klimatmål”. Det är givetvis bra – men inte heller det är enligt vår mening ett relevant argument för (eller emot) den ansökta anläggningen i detta sammanhang.

Södertälje den 30 maj 2025

Naturskyddsföreningen i Södertälje-Nykvarn

Lars Klasén
ordf.
073-5638001, lars.klasen@outlook.com

Sid 4(4)